

HARP YÖNETİMİ VE ATATÜRK

Yugoslavya'da yayımlanan SESLER dergisinin 230'uncu sayısında Atatürk Araştırma Merkezi yayınlarından "*Harp Yönetimi ve Atatürk*" hakkında ilginç bir yazı çıkmıştır. Mustafa Karahasan imzasını taşıyan ve aşağıya çıkarılan tanıtma yazısından, yayınınımızın ayrıntıları ile incelendiği anlaşılmaktadır.

"...Atatürk, klâsik askerî stratejinin ve klâsik harp yönetiminin en büyük ustasıdır..."

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı, Harp Yönetimi ve Atatürk adlı eseriyle, hem Türkiye'nin ulusal tarihine hem de dünyanın uluslararası tarih bilimi hazinesine yeni, yüksek değerli bir eser vermektedir. Bu eserin esas gaye ve anlamı, başlık altındaki alıntıya bağlıdır: Mustafa Kemal Atatürk klâsik askerî stratejinin ve klâsik harp yönetiminin büyük ustasıdır! Bu gerçeği ortaya koyup onu ispat etmek için yazar zengin bibliyografyaya başvurmuş, bunları tarayıp, inceleyerek yeni yeni sentezlere varmıştır. Tüm sentezlerinin en parlağı, en çarpıcı sonuçlu da yukarıda ileri sürdüğümüz değerlendirmedir.

Bir tarih eserinin en sağlam, en sürekli ve parlak değeri onun kaynaklarına ve çeşitli eserlerin incelenmesine, yeni antitezlerle yeni sentezlere varılmasına bağlıdır; çeşitli gazete ve dergilerin incelenmesiyle yeni buluş ve keşiflere dayanan değerlendirmelere bağlıdır; sonunda da, arşivlerde aranan, bulunan, seçilen kaynak ve belgeleri inceleyip ayıran, ayırarak sıralayan, sıralayarak iç yapısını ahenkli bir surette kuran kişinin ustalığına bağlıdır. Bütün bunları başaran Suat İlhan geniş bir hazırlığın ürünü ortaya koymuştur. Bu eser üzerine, birçok ulusal ve uluslararası bilim adamları olumlu eleştiriler yazacaktır kuşkusuz, hele bunun yabancı dillere çevrilmesi genellikle dünya askerî teorisinin içeriğine bir katkı sunacaktır. Çünkü, böyle eserler, yalnız bir ulusal devletin ve toplumun kurumları ve kamuoyu sınırları içinde izlenmekle kalmaz, bunların çok boyutlu cazibeli değerleri, diğer ulus ve toplumların da (devletlerin ve orduların) dikkatlerini çeker, onlardan yararlanmağa çalışılır.

Zaten bu ilgiyi en derin esaslarıyla Atatürk'ün dehası yaratmaktadır; ama bu O'nun askerî ve harp dehasını bilimsel surette açıklayan kişinin ustalığına da bağlıdır.

İşte, yazara burada, ilk takdir, ancak böyle olabilir.

Suat İlhan'ın, bu kıymetli eseri on bir bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde diğerleri arasında şunlar da yazılıdır : “Konferans hazırlık çalışmalarında, askerî hareket yönetimi konusunun geniş şekilde incelenmiş, stratejisi, taktiği ve prensiplerinin uzun uzun tartışılarak düşünürlerinin yetişmiş olduğu, buna karşılık harp yönetimi konusunun askerlerle politikacılar arasında sahipsiz kaldığı görülmüştür. Harp yönetimi konusunda bilimsel araştırmalardan, hatta basit bir incelemeden kütüphanelerimiz yoksundur...”(sayfa VII)

Demek oluyor ki Suat İlhan'ın bu eserinin meydana gelmesiyle, önemli bir boşluk kapanmış olmaktadır. İşte, bundandır ki, bu kitabı ikinci defa okuduktan sonra, Sayın E.Korgeneral Suat İlhan'a gönderdiğim mektupta, diğerleri arasında şunları da yazdım:

“Bana hediye ettiğiniz eserinizi, ikinci defa okuyup inceliyorum... Araştırmamız, evraklarınızın bolluğu, sistemliği, yöntemlerinizin kullanım tarzı ve tarifi, anlamlar, mantıksal ve diyalektik yorumlarınız beni hayran etmiştir... Analizden senteze geçişiniz cidden harikulâde bir ustalık doğrusu. Eserinizde, tamamiyle bir sarsılmaz bütünlük vardır...”

1. Suat İlhan'ın eseri okurların, önüne şu gerçekleri serpmektedir: “Harplerde çarpışan güçlerin ekonomik ve sosyal güçlere bağlılığının artması, barış döneminde uluslararası rekabetin şiddetlenerek açık bir mücadeleye düzeyine ulaşması, konuya yeni bir şekil vermiş, askerî gücün barışta ağırlığı artmış, ayrıca sosyal, ekonomik ve politik güçler harp yönetimi içerisinde yeni değerler kazanmıştır. “Yazarın dolaysız ve pek açık değerlendirmesi şudur: “Bu kadar birbiri içine girerek eskiye göre büyük farklılık gösteren barış ve harp dönemi yönetimlerinde yeni düşünce ve uygulamaların ortaya çıkması doğaldır...”(sayfa, 1)

Suat İlhan eserinin girişinde, kendisinin askerî felsefeyi her yanıyla tanıyan bir bilim adamı olduğunu göstermektedir. Bu felsefe içerisinde Atatürk'ün yetkili ve sorumlu yönetmenliğini açıklamaktadır. Bu nitelik bu eserin sürekli değeridir.

Son derece duyarlılığa sahip olan Suat İlhan'ın kalemi, Atatürk'ün yetiştirdiği ortamı büyük bir ustalıkla dile getirmekte, eşsiz tasvirler ortaya koymaktadır. Burada, Suat İlhan yazar olarak en derin fikri ve tasviri, sıkı bir sentez halinde yaratmakta ve bununla göz göze gelen okura, edineceği bilgilerle, hissedeceği duygularla bu alanda yeni ufuklar açmaktadır. Burada

olduğu gibi, ortamla Atatürk arasındaki karşılıklı bağları, diyalektik surette olan karşılıklı etkileri ileri sürmek, her askerî bilim adamının elinde olmayan bir hünerdir. Böyle bir üstadlık, harp askerî felsefesi ve dünyanın askerî bilim kaynaklarından yararlanabilecek kişinin hem prestijine hem de yazarın kişisel iktidarına bağlıdır. Burada, böyle bir üstadlığı keşfettiğimden mutluluk duymaktayım.

Biz burada Suat İlhan'ın yazdıklarından kimi alıntılar yapmak suretiyle analize bu bölümün özel değerine değineceğiz (okurlarsa, bu bölümü defalarca okumalı ve incelemelidirler).

A)“Atatürk'ün yetiştiği kültür çevresi ve sosyal ortam, sürekli mücadele içerisinde yaşamış, mücadelelerle yoğrulmuş Türk insanının ortamıdır. Atatürk'ün yetiştiği dönem, Türk milleti için bütün değerleri ile birlikte var olmakla yok olmanın (Şekspir'in bir metaforudur bu) sınırında yaşanan bir tarih kesitidir. Atatürk, yok olmamak için direnen ve başlangıçtan beri büyük olarak yaşadığına inanan bir toplumun üyesi olarak dünyaya gelmiştir.”

B) “Uzun mücadeleler sonucunda kurulan ve dünyanın büyük imparatorluklarından birisi olan Osmanlı İmparatorluğu, çağlar boyunca kendi hukukunu ve adaletini geniş bir alanda egemen kılmıştır. Atatürk, gelecekteki kahramanları, zaferleri, şehitleri, gezginleri ve düşünürleri ile kök saldıran Balkanlar'daki topraklarından milletinin sökülerek koparılmasını önlemeye çalışan, bütün bu büyük ve ağır yıkıntıya omuz veren şansız fakat yüce bir kuşağın çocuğudur...”(sayfa 2)

Böyle bir ortamda ve anlarda, Atatürk'ün yaşamı, askerlik ve bunun sayesinde, Türk milletinin gelecekteki kurtuluşunun çıkış yollarını bulma girişimi sonucu başarılı bir yaşam olacaktı. Diğer çeşitli savaş meydanlarında tecrübe kazanan Atatürk, Balkanlar'da da en iyi ve en sürekli bilgiler edinmiştir; bundan dolayıdır ki, Suat İlhan, daha şunları diyecektir eserinde:

“Çölde muharebe, gerilla muharebesi, kıyı savunması, oyalama muharebesi, mevzi savunması, karşı taarruz, stratejik taarruz, başarıdan faydalanma, takip gibi genel ve özel muharebe türlerinin tamamı vardır” Atatürk'ün en derin askerî dehasında daha da ileri giden Atatürk Yüksek Kurumu Başkanı ve değerli tarihçi Suat İlhan'ın şu değerlendirmelerini burada zikretmek borcumuzdur:

“Atatürk, politika-harp-askerî harekât ilişkisini usta bir harp yöneticisi, usta bir genel ve askerî stratej olarak açıklamış ve politikayı, stratejiyi, taktiği, birbiri ile ahenkli şekilde uygulamıştır. Millî güvenliği devlet ve millet varlığını ana amaç olarak görmüştür. Atatürk'te askerlik ve devlet adamlığı, bilgi ve tecrübenin üstün bir akıl ve üstün bir zekâda sentezi olarak görülür.”(sayfa 4).

Mustafa Kemal Atatürk'ün, Suat İlhan'a göre, iki tür tarihsel ve stratejik değer taşıyan emirleri vardır:

Birisi, “Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça, terk olunamaz!..” (Söylevinden, sayfa 441);

İkincisi de “Size ben taaruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde yerimize başka kuvvetler ve başka kumandanlar kaim olabilir...”(Çanakkale Savaşlarında).

2. Harp yönetimi bölümünde, Suat İlhan bazı esaslı prensipler üzerinde durarak, harp ve politika anlamlarını sistematik surette açıklamaktadır. Klauzevits ve Ludendorf gibi askerî bilginlerin tezlerini “Harbin politikanın başka vasıtalarla devamı” ve “Politikanın, harbin başka vasıtalarla devamı” olduğu hakkındaki görüşlerini ele almakta, daha sonra harp yönetimi ile askerî harekât yönetimi arasındaki ayrıntılara değinmekte ve bilhassa jeopolitik-politika kategorisi üzerinde durarak, buradaki askerî bilimin hazinelerine ışık tutarak Mustafa Kemal Atatürk'ün bu hususta General Mac Artur'a İkinci Dünya Harbinden evvel vermiş olduğu hükmü ileri sürmektedir. Burada Atatürk, tamamiyle gelecek harbin gelişmesini ve sonuçlanmasını tahmin etmişti, olaylar da onun tahmin ettiği gibi vuku buldu.

Atatürk'ün harp yönetimini açıkladıktan sonra Suat İlhan Türk Kurtuluş Harekâtının safhalarını anlatmaktadır: Egemenliğin millete devri, İstiklâl Harbi ve inkılâpların yapıldığı Türk Kurtuluş hareketindeki güçler ve bunlara dayanan askerî politikası, Kuva-yı Millîye'nin rolü, askerî güçlerin geliştirilmesinin şekil ve yolları (yöntemleriyle birlikte), silâh ve cephane temini, sosyal güçler, ekonomik güçler, politik güçler (bunun iç ve dış tarafları) ve siyasî kuruluşlar, kurtuluş harekâtının esaslı elamanları olarak ele alınmaktadır.

Derin bir bilgi, geniş ve çok yönlü bir açıklama kudretiyle yukarıda andığımız elemanları inceleyen Suat İlhan karşımıza bütün parlaklığıyla

çıkılmaktadır. Onun bu eseri yol gösterici, aydınlatıcı ve faydalı bir kaynak olarak hem Türk hem de dünya askerî uzmanlarının dikkatini celbedecektir.

3. Eserin devamında, adı geçen yazar Türk Kurtuluş Harekâtının hedefleri; kurtuluş hareketlerinin ortak ve özel sebepleri; egemenliğin millete devri hedefleri; harbin hedefleri; hedeflerin niteliği, askerî harekâtın hedefleri (millî hedefler) konuları üzerinde etraflıca ve belgelerle aydınlatılmış bir surette durarak, Mustafa Kemal Atatürk'ün hedeflerle ilgili dört en esaslı prensibi üzerinde sonuçlara varmaktadır.

Birincisi, "Milletimizin hedefi, milletimizin mefkûresi bütün Cihanda tam manâsı ile nedeni bir heyet-i içtimaiye olmaktır";

İkincisi, "medeniyet yolunda muvaffakiyet yenilenmeye bağlıdır, içtimâî hayatta, ekonomik hayatta, ilim ve fen sahasında, muvaffak olmak için yegâne tekâmül ve terakki yolu budur";

Üçüncüsü, "Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah ve kaynaklarına sahip kılacağız; ve

Dördüncüsü, "Osmanlı devletinin siyaseti millî değil, fakat şahsî, gayri vazih ve gayri mustakar idi..."(sayfa 48)

4. Suat İlhan'ın eserinde bilhassa ilginç olan bölüm uygulanan askerî stratejik ve harp yönetimi için teşkilâtlanma bölümüdür. Çünkü burada "askerî strateji, politikanın gösterdiği hedeflerin ele geçirilmesi için askerî gücün geliştirilmesi ve kullanılması sanatıdır..." (sayfa 48) Eserin yazarı, bilhassa, bu noktada durarak, İstiklâl Harbinin stratejik manevralarına ışık tutmaktadır: Bu harpte üç cepheyi anlatmaktadır (Doğu, Batı ve Güney cepheleri). Bu hususta, Mustafa Kemal Atatürk'ün askerî bilgileri arasında Büyük Frederik'ten alınanlar da vardır. Örneğin, "Düşman grupları ne kadar çok olursa olsun, bütün kuvvetlerimizi, düşmanın en kuvvetli olan grubu karşısında toplayarak onu imhaya çalışmak lâzımdır. Bu maksatla, gerekirse, kendi memleketimizin bir kısmını düşman işgaline terk etmekte bir mahzur yoktur..." (sayfa 49).

Suat İlhan'ın gösterdiği bu Alman askerî bilim adamını akıllı düşüncesinde giderek zannımca, Rusya'nın tanınmış Kutuzov'u da buna benzer surette Napolyon'un ordularını imha etmeyi başarmıştı.

Belki de bu stratejik ve taktik fikri İkinci Dünya Savaşında Sovyet Ordusunun Komutanlığından, bilhassa Mareşal Jukov'a ilham kaynağı olan bir fikirdi.

Suat İlhan, daha sonra da dikkatini askerî harekâtın toplu değerlendirilmesi üzerinde tutmaktadır. Sırası gelmişken, elimizde bulunan eserin içerdiği bu yöndeki açıklamayla da yakından ilgilenmek yararlı olur kanısındayız.

Suat İlhan'a göre, bu konuda şu önemli elemanlara dikkat etmek gerekir:

a) Yazarımıza göre, harplerin tarihi gösteriyor ki, (örnekleri verdikten sonra), "askerî harekâtın temel özelliği harekettir. Hareket bütün askerî ilkelere kaynağını oluşturur..." (sayfa 51).

b) "Önemli olan politika, strateji ve taktiğin birbirlerini zor durumda bırakmayarak karşılıklı ve ahenkli bir destek sağlamaları ve politik, stratejik ve taktik uygulamalar arasında denge olmasıdır." (sayfa 52).

c) "Gerçekte ise sürpriz, silâhlar, taktik ve strateji alanındaki uygulamalar gibi harbin sonucunu etkileyen önemli unsur olmuşlardır...(sayfa 52).

Yazara göre, İkinci Dünya Harbinde, bu sürpriz ve dehşetli hareket, askerî bilimin ve bu bilim dalıyla uğraşan kişilerin ve düşünürlerin en fazla meşgul oldukları konu olmuştur. Hitler Almanyası ordusu Batı Avrupa ile Balkanlar'ı, İskandinavya ile Doğu Rusya'yı bu suretle pek çabuk ele geçirdi. Sonradan Sovyet Ordusu Jukov'un askerî yönetiminde, aynı taktiği kullandığı, nitekim Rommer de Afrika'da geri kalmayıp, yine Montgomeri'den yenilgiye uğradı yine bu sayede.

Hep bu yenilikleri Atatürk önceden sezmişti ve onun için Suat İlhan'ın kitabında şunlar önemle vurgulanmaktadır:

"Türk İstiklâl Harbi, Birinci Dünya Harbinin askerî bilgi ve deney birikiminden sonra gerçekleştirildiği halde, hareket harbi şartlar yaratılmış ve uygulanmıştır. Yıllardır rastlanmayan ve harbin sonunu getiren büyük meydan muharebesi dahil, her tür askerî harekâtı içeren ender bir örnek verilmiştir. İstiklâl Harbi klâsik askerî harekât yönetiminin bütün unsurlarını taşıyan bir askerî eğitim lâboratuvarıdır." (sayfa 53).

Mustafa Kemal Atatürk, Başkomutan olarak, tanklar ve hızlı motorize mekanizmalar yerine, süvari birliklerini (keşifte, ihtiyatta, taarruzda, kuşat-

mada ve takipte) kullanmıştır. Buna bağlı olarak Suat İlhan: “İkinci Dünya Harbinde zırhlı birliklerin kullanılma düşüncesini ve şeklini İstiklâl Harbi sırasında süvarinin kullanılmasında buluyoruz...”(sayfa 53) demektedir.

Atatürk'ün kullandığı yöntem İkinci Dünya Harbinde kullanılan yöntemdir.

Suat İlhan'ın eserinde diğer ilginç meselelere de şahit oluyoruz (örneğin, orduların geri çekilmesinde paniğe kapılma tehlikesinden kurtulmak, oyalama manevraları ve zamanı gelince ansızın başarılı taarruza geçme keyfiyetleri) ve Atatürk'ün eşsiz dehasına da yakından, karşılaştırmalı bir surette, hayranlıkla tanık oluyoruz. Askerliğin sanat yönünü açıklayan yazar, tamamiyle Atatürk'ün dediklerini açıklamaktadır: “Ben askerliğin en fazla sanat yönünü severim...” diyor Mustafa Kemal Atatürk (sayfa 53.E. Z. Karal'dan alınmış sözler).

Suat İlhan'ın kitabının bu sayfaları parlak bir yenilikle ve orijinalliklerle dolu hazinelerdir. Bunlardan, sırasıyla, harp yönetiminin üst kuruluşları ve İstiklâl Harbindeki harp yönetiminin üst kuruluşlarının önemi üzerinde durarak, hareket tarzlarını açıklamaktadır.

5. Birinci Dünya Harbi sonunda jeopolitik durumun nasıl olduğunu açıklayan İlhan, konuya ayrıntılı bir surette temas etmektedir.

a) Birinci Dünya Harbinden önceki güç merkezleri büyük değişikliklere uğramış, bazıları tamamen silinmiş, bir kısmının gücü zayıflamış, bir kısmı ise daha fazla güçlenmiştir;”

b) “Dünya siyasî coğrafyasında değişiklikler olmuştur.”

c) “Güçlerin gerçek değerlerine uygun bir siyasî coğrafya çizilinceye kadar çalkantıların devam etmesi kaçınılmazdır...” (sayfa 61)

Bu açıklama ne kadar ayan ve manalı!..

Daha sonra, her bakımdan vaziyeti bir ressam hüneriyle tasvir edip aydınlatan eserin yazarı şunları ileri sürmektedir:

“Birinci Dünya Harbi sonu mücadeleleri, mevcut jeopolitik teoriler dışında bir özellik taşır...” (sayfa 61).

Daha sonra, Suat İlhan, İstiklâl Harbi sırasında diğer devletlerin bölgedeki emellerini ve karşı tedbirlerin alınma durumunu açıklamaktadır

maktadır. Bu açıklamada dürüstlük ve objektivite vardır ki bu keyfiyet tarih bilimlerinde en sürekli değerdir.

Eserde, İtalya ve dünya Müslümanları üzerinde de durulmakta, ama esas mesele şudur: “Atatürk, iç ve dış mücadelede tarafları oluştururken mümkün olduğu kadar az gücü karşı tarafa bırakmak zorunluluğunda idi...” (sayfa 76) “Çünkü taraf kazanmak, tarafları oluşturmak politikanın görevidir, taraflar genel olarak barış döneminde şekillenir.

Suat İlhan, eserinin son bölümlerinde, olayların değerlendirilmesi üzerinde durup, İstanbul’un işgalinden yararlanarak gerçekleştirilen başarıları kaydetmekte, Birinci İnönü Muharebesinin başarısından yaralanılarak elde edilen sonuçları ileri sürmekte, İkinci İnönü Muharebesi başarısından elde edilen sonuçları açıklayarak Sakarya Meydan Muharebesinin başarılarını, sonuç biçiminde değerlendirmektedir.

6. Eserinin son bölümünde, Suat İlhan, büyük bir incelik ve hassasiyetle, derin bilgi ve seziyle, Türk Kurtuluş Hareketinin daha sonraki kuruluş hareketlerine etkisi üzerinde durmaktadır.

Yüksek değerli bu son bölümü de burada yorumlamak, cidden elimde değil. Fakat, Suat İlhan’ın kaleminden dökülen Mustafa Kemal Atatürk’ün sözleriyle, bütün bu kısmı anlatmış olacağız kanısındayız:

“Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam (bu sözler 1933 yılında söylenmiştir)” uzaktan, bütün doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşları, şüphesiz ki ilerlemeye ve refaha yönelmiş olarak vuku bulacaktır. Bu milletler bütün güçlüklerle ve bütün engellere rağmen, manileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır...” (sayfa 85-86; Utkan Kocatürk’ün Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri” eserinden alınmıştır, sayfa 325-326).

Sonuç olarak;

Suat İlhan’ın eserine bir defa daha tarih bilimi ve askerlik bilimi açısından değer vermeye yönelik en iyi yorum yine yazarın kendisinin şu sözleriyle olacaktır kanısındayız: “Atatürk’ün açtığı çığır, kurtuluş hareketlerini yönlendirmeye çalışan diğer düşünce sistemlerine göre çok daha insancıldır ve en önemlisi, insanın ve insanlığın gelişme yol ve sürecine uygun düşenidir...” (sayfa 89).